

ÉMILE ZOLA

Suçluyorum

ÉMILE ZOLA
SUÇLUYORUM

Can Klasik

Suçluyorum, Émile Zola

Fransızca aslından çeviren: Tahsin Yücel

J'accuse

© 2007, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2007

21. basım: Ocak 2024, İstanbul

Bu kitabın 21. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak illüstrasyonu: Bengisu Bilekli

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-4909-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ÉMILE ZOLA
SUÇLUYORUM

Fransızca aslından çeviren

Tahsin Yücel

Émile Zola'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Nana, 1984

Germinal, 2011

Nasıl Ölüür, 2019

ÉMILE ZOLA, 1840'ta Paris'te doğdu. Gençlik yılları yoksulluk içinde geçti. 1862'de Hachette Yayınevi'nde çalışmaya başladı. Çeşitli dergilere makaleler veriyor, öyküler yazıyordu. Kendi yaşamından yola çıkarak yazdığı, çirkinliklerin açıkça anlatıldığı ilk romanı *Claud'un İtiraf-ları*, yalnızca halkın dikkatini çekmekle kalmadı, polisin ve Hachette'in tepkisiyle karşılaştı. Bunun üzerine yayınevinden ayrılarak serbest gazetecilikle geçinmeye başladı. 1867'de *Thérèse Raquin*'i yayımladıktan sonra, Balzac'ın "İnsanlık Komedyası"na benzer bir dizi roman yazmayı kararlaştırdı. Bu diziden 1877'de çıkan *Meyhane*, Zola'nın kitapları en çok satan yazarlar arasına girmesini sağladı. Dizinin en ünlü romanları ise *Nana* ile *Germinal* oldu. Vatana ihanetle suçlanıp müeb-bete mahkûm edilen Yahudi asıllı Alfred Dreyfus'ü savunan Zola, genelkurmayı suçlayan ünlü açık mektubunu yayımladıktan sonra İngiltere'ye kaçmak zorunda kaldı; ancak davanın yeniden görülmesini sağladı. Edebiyatta doğalcılığın kurucusu olarak kabul edilen Zola, 1902'de öldü.

TAHSİN YÜCEL, 1933'te Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Varlık Yayınları'nda çevirmenlik ve yazışleri müdürlüğü yaptı. Öykü derlemeleri, romanları, bilimsel araştırmaları ve kuramsal yazılarının yanı sıra, Balzac, Flaubert, Daudet, Gide, Simenon, France, Proust, Camus, Sartre, Malraux ve Duras gibi önemli Fransız yazarların yapıtlarını dilimize kazandıran Yücel, 1984'te Azra Erhat Çeviri Üstün Hizmet Ödülü'ne, 1997'de Fransız hükümeti Palmes Académiques Nişanı'na değer görüldü. 2016'da öldü.

Sunuş

Herkesin bildiği gibi, Dreyfus olayı XIX. yüzyıl sonlarında, Fransa'da, Yahudi kökenli bir subayın, Alfred Dreyfus'ün, haksız yere casuslukla suçlanarak yüzeysel bir yargılama sonunda zindana gönderilmesiyle başlar, yargıya ve yargıyı getiren soruşturma ve belgelere ilişkin tartışmalarla da sürer. Ama yalnızca bir hukuk, yalnızca bir ayrımcılık olayı değildir. Başta ordu ve yargı olmak üzere, ülkenin tüm kurumlarını temellerinden sarsan büyük bir toplum olayıdır. Neredeyse tüm bireyleri konumunu belirlemek zorunda bırakmış, etkilerini hukuktan yazına varıncaya kadar her alanda, hem de yıllar boyunca sürdürmüştür. Tek bir örnekle yetinmek gerekirse, dönemin ünlü romancısı Anatole France, çağının sorunlarına fazla ilgi göstermeyen, "arı sanat" tutkunu bir yazardır; ancak, Dreyfus olayının patlamasından hemen sonra, gerçeği ve adaleti savunanlara katılır. Sonradan *L'Histoire contemporaine* (Çağdaş Tarih) adını verdiği dördünün 1896 ve 1897 yıllarında yayımlanan ilk iki cildi eski yönelimlerini yansıtırken, 1899 ve 1901 yıllarında yayımlanan son iki ciltte, yapıtın "arı sanat" yanlısı kahramanı M. Bergeret, kendini bir Dreyfusçü olarak toplumsal savaşımın içinde bulur. Dönemin pek çok düşünürü, pek çok yazarı da aynı dönüşümü geçirir.

Örneklerine hemen her toplumda ve oldukça sık rastladığımız bu yargı yanlışlığını bu kadar önemli kılan nedir? Bu küçük kitapta çevirisini sunduğumuz unutulmaz yazı, büyük romancı Émile Zola'nın 13 Ocak 1898 Perşembe günü *L'Aurore* gazetesinde yayımladığı *Suçhuyorum!.. Cumhuriyetine*

Yüzbaşı Alfred Dreyfus'ün Savaş Kurulu'nun soruşturması devam ederken çekilen fotoğrafı. 22 Aralık 1894.

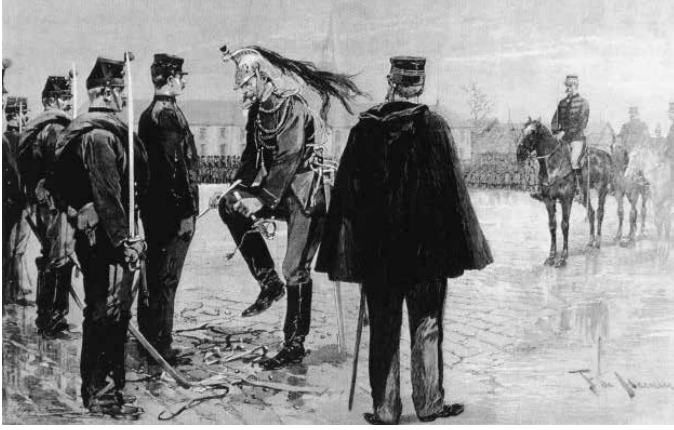
Mektup'u bunu çok güzel açıklar. Bununla birlikte, olayın yaşandığı ortamda yazıldığından, Zola'nın andığı kimi adların, göndermede bulunduğu kimi oluntuların bugünün okuruna fazla bir şey söylemeyeceği, dolayısıyla bu benzersiz yazının anlaşılmasını zorlaştıracığı da bir gerçek. Bu nedenle, hem olayın hem yazının gereğince değerlendirilebilmesi için, Dreyfus sorununun ortaya çıkışına, gelişmesine ve sonuçlanmasına ilişkin birtakım bilgiler vermeyi gerekli bulduk. Böylece, *Suçluyorum*'u "Öncesi" ve "Sonrası" adlı iki küçük bölüm arasında sunmak istedik.

Ama söylemek bile fazla, *Suçluyorum*, benzerine az rastlanır bir "aydın" başkaldırısının somut ve görkemli örneği olarak tek başına da okunabilir.

TAHSİN YÜCEL

Öncesi

Olay; hem Paris'teki Alman Büyükelçiliği'nde hizmetçi hem Fransız haber alma örgütünde gizli ajan olarak çalışan Madam Bastian'ın yırtılmış olarak Alman askerlik ataşesi Yarbay Maximilien von Schwarzkoppen'in çöp sepetinden alıp getirdiği öne sürülen bir mektupla başlar. Bu mektup Fransız ordusundaki yeni düzenlemelere ilişkin bilgiler içerir. Bir tür "döküm" oluşturduğundan olacak, "mektup" değil de "bordereau" (bordro) diye adlandırılır. Parçaları bir araya gelip okunduktan ve değişik ellerden geçtikten sonra, 27 Eylül 1894'te Savaş Bakanı General Mercier'nin önüne gelir. Ortak kanı ancak bakanlıkta görevli bir subayın elinden çıkmış olabileceğidir. Kuşku duyulan dört subay arasından, mesleğinde çok başarılı ama Yahudi kökenli yüzbaşı Alfred Dreyfus öne çıkarılır. *Suçluyorum*'da Zola'nın sık sık andığı Binbaşı Du Paty de Clam, konuyu araştırmakla görevlendirilir. Binbaşı yazıbilgisi tutkunudur, iki de uzman görevlendirir. Bunlardan biri Yahudi karşıtıdır, mektuptaki yazının Dreyfus'ün elinden çıktığını keskinler. Dreyfus neyle suçlandığı bile söylenmeden tutuklanır. Bu arada, sağcı basın saldırıya geçer: yalnızca "hain" Dreyfus'ü değil, tüm Yahudileri, Fransa'daki tüm Yahudi topluluğunu suçlar, kitleleri kızdırır. Askerî Mahkeme de yumruğunu indirmekte gecikmez: 22 Aralık 1894'te, kamuya kapalı olarak yapılan bir duruşma sonunda, Dreyfus'ün rütbesinin geri alınmasına ve yaşam boyu sürgün edilmesine karar verir. 5 Ocak 1895'te, l' École Militaire'in avlusunda, bir tür karşı-törenle, suçlunun rütbeleri sökölüp kılıcı kırıldıktan sonra, "Yok olsun

Yüzbaşı Alfred Dreyfus, Askerî Okul'un avlusunda rütbesi sökülüp kılıcı kırılırken. Fréderic de Huenen'in deseni. 12 Ocak 1895.

Yahudiler!" haykırışları arasında, Şeytan Adası'na götürölmek üzere gemiye bindirilir.

Bu sırada, eşi Lucie ve kardeşi Mathieu dışında, Alfred Dreyfus'ün yazgısıyla ilgilenen tek kişi yoktur.

Ancak dürüst bir subay, Georges Picquart, Dreyfus'ün Şeytan Adası'na gönderilmesinde önemli bir payı bulunan Albay Jean Sandherr'in yerine atandıktan sonra, belgelerini düzene sokmaya çalışırken, Binbaşı Esterhazy'den verdiği ilk bilgiler konusunda daha geniş bilgi isteyen ve yine Madam Bastian aracılığıyla Schwarzkoppen'in çöp sepetinden gelen bir yazı bulur. Bu yazıyı Yahudi karşıtı uzmana gösterip ünlü mektuptaki yazı olduğu yanıtını aldıktan sonra bir araştırma yaptırır: görünüşe göre, suçlu Esterhazy'dir, özel yaşamı ve kişiliği de kuşkuları doğrulamaktadır. Picquart, komutanlarına başvurur; onlar da bu işin üstüne gitmemesi konusunda uyarırlar kendisini, "Bir Yahudi, Şeytan Adası'nda kalmış, kalmamış, bundan sana ne?" derler. Ama Picquart bu gizi kendine saklayamayacak kadar ağır bulmaktadır.

Yavaş yavaş çevrede de kuşkular başlar. Yargının eksik yapıldığı konusunda yazılara rastlanır. Tüm Yahudi toplumunun bu işten uzak durmaya özen göstermesine karşın, bu konuda en büyük adımı gene Yahudi kökenli bir gazeteci, Bernard Lazare atar. Bir gazete; Dreyfus'ün yaşam boyu sürgüne gönderilmesine neden olan mektubu yayımlar. Yazının Esterhazy'nin yazısı olduğunda birçok kişi birleşir. Schwarzkoppen de üstlerine bilgileri Esterhazy'den aldığını söylemiştir. Tüm bunlara karşın, yönetim yargının kurallarına göre yapıldığını kesinlemede dayatır. Picquart da görevinden alınarak Tunus'a gönderilir. Sonra, izinli olarak Paris'e döndüğü bir sırada, bildiklerini, aralarında kalmak koşuluyla bir avukat dostuna açıklar. Ama dostu sözünde durmaz: hemen gidip dayısı Auguste Scheurer-Kestner'e aktarır. Scheurer-Kestner, Senato'nun başkan yardımcısıdır. Bakanlarla, cumhurbaşkanıyla görüşür, milletvekillerine, Senato üyelerine başvurur ama neredeyse hiç kimse desteklemez kendisini. "Ordunun onuru", ulusun çıkarı söz konusudur.

Bu arada, basında Dreyfus karşıtı yazılar birbirini izlerken, gerçek suçlunun Esterhazy olduğü konusunda tanıklıklar gittikçe çoğalır. Öyle ki kendisini yargıç önüne çıkarmak kaçı-

Savaş Kurulu'nun tutuklama kararı Dreyfus'ün yüzüne okunurken.
Gennaro d'Amato'nun çizimi. 29 Aralık 1894.

nılmaz olur. Çıkarılır da: 10 Ocak 1898'de, üç dakika içinde, oybirliğiyle aklanır. İşte bundan sonra, 13 Ocak 1898'de büyük romancı Émile Zola'nın *Suçluyorum*'u yayımlanır.

TAHSİN YÜCEL

Suçluyorum!..

Cumhurbaşkanına Mektup

SAYIN FÉLIX FAURE
Cumhurbaşkanı
Sayın Başkan,

Bir gün bana göstermiş olduğunuz iyi kabulden dolayı duyduğum minnet duyguları içinde, haklı ününüz konusunda kaygılanmama ve size şimdiye kadar öylesine parlak olan yıldızınızın, lekelerin en utanç vericisi ve en silinmezinin tehdidi altında bulunduğunu söylememe izin verir misiniz?

Aşağılık karalamalardan sapasağlam çıktınız, gönülleri fethettiniz. Rusya'yla bağlaşımın Fransa için oluşturduğu ulusal şenlikle gelen saygınlığınızla ıslıl ıslıl parlıyorsunuz, şimdi de büyük emek, gerçek ve özgürlük yüzyılımızı taçlandıracak olan görkemli Evrensel Sergi'mizi açmaya hazırlanmaktasınız. Ama şu iğrenç Dreyfus olayı, adınız –başkanlığınız diyecektim– üzerinde ne korkunç bir çamur lekesi! Bir savaş kurulu¹ emir üzerine, bir Esterhazy'yi aklamayı göze aldı, her türlü gerçeğe, her

1. O dönemde askerî mahkemelere Savaş Kurulu (Conseil de guerre) adı verilmekteydi. (Ç.N.)

türlü adalete son bir tokat daha atıldı. Bitti artık, Fransa'nın yanağında böyle bir leke var, tarih böyle bir cinayetin sizin başkanlık döneminizde işlenebildiğini yazacak.

Onlar göze aldıklarına göre, ben de göze alacağım. Gerçeği söyleyeceğim, çünkü kendisine kurala uygun biçimde başvurulmuş adaletin bunu eksiksiz olarak yapmaması durumunda, söyleyeceğime söz verdim. Benim görevim konuşmak, suç ortağı olmak istemiyorum. Yoksa gecelerim orada, işkencelerin en korkuncu içinde, işlemediği bir suçun cezasını çekmekte olan suçsuzun hayatıyla dolup taşacak.

Bu gerçeği namuslu insan başkaldırımın tüm gücüyle size haykıracağım, Sayın Başkan. Sizin onurunuzla saygım nedeniyle bu gerçeği bilmediğinize inandım. Ayrıca, ortalığa kötülük saçan gerçek suçlu yığınının size, ülkenin en yüksek yöneticisine değil de kime bildirecektim?

* * *

Önce Dreyfus'ün yargılanmasına ve cezalandırılmasına ilişkin gerçek.

Her şeyi uğursuz bir adam, o zaman daha basit bir binbaşı olan Albay Du Paty de Clam yönlendirdi, her şeyi o yaptı. Dreyfus olayı tümüyle odur, onu ancak edimleri ve sorumlulukları dürüst bir soruşturma ile açıklıkla belirlendiği zaman tanıyacağız. İnsanların en bulanık, en karışık kafalısı olarak belirir, romansı entrikalarla doludur beyninin içi, inanılmaz tefrika roman yönemlerine, çalıntı belgelere, imzasız mektuplara, ıssız yerlerde buluşmalara, geceleri suç kanıtları getirip götür-

ren gizemli kadınlara bayılır. Dreyfus'e "bordro"yu¹ söyleyip yazdırmayı tasarlamış olan odur; onu tümüyle aynalarla kaplı bir odada incelemeyi düşleyen odur; Binbaşı Forzinetti'nin, elinde kısık bir lamba, yüzüne birdenbire bir ışık dalgası yansıtma, böylece, uyanışın heyecanını içinde suçunu ortaya çıkarmak amacıyla uyuyan sanığın hücre sine alınmak isteyen kişi diye anlattığı da odur. Her şeyi söylemem de gerekmez, aransın, bulunacaktır. Ben yalnızca, Dreyfus olayını, yargı subayı olarak soruşturmakla görevli Binbaşı Du Paty de Clam'ın tarihler ve sorumluluklar sırası içinde, işlenmiş olan bu tüyler ürpertici yargı yanlışlığının ilk suçlusunu bildiriyorum.

Bordro bir süredir, daha sonra felç geçiren ve ölen Soruşturma Bürosu Müdürü Albay Sandherr'in elinde bulunuyordu. Birtakım sızmalar olmuştu, bugün de olduğu gibi kimi kâğıtlar kayboluyordu; bordroyu kimin yazdığı da araştırılmaktaydı, bu sırada yavaş yavaş bu kişinin ancak bir kurmay subay ve bir topçu olabileceği konusunda bir önyargı oluştu: Bordronun ne yüzeysel bir anlayışla incelendiğini gösteren apaçık bir çifte yanlışlık bu, çünkü akıllıca bir araştırma burada ancak bir birlik subayının söz konusu olabileceğini kanıtlar.

Böylece, evin içinde araştırmalar yapılmaya, yazılar incelenmeye başladı; bir aile işi, büroların kendi içinde, yakalanıp kapı dışarı edilecek bir hain söz konusuydu sanki. Bir ölçüde bilinen öyküyü burada yeniden anlatmak istemiyorum, ancak daha ilk kuşku Dreyfus'ün üzerine düşer düşmez, Binbaşı Du Paty de Clam sahneye

1. Gerçekte söz konusu olan bir mektuptur ama hep "bordro" (bordereau) olarak geçer. (Ç.N.)

girer. Bu andan sonra, Dreyfus'ü bulgulamış olan odur, olay onun kişisel olayı olur. Haini şaşırtmak, eksiksiz itiraflara yöneltmek savındadır. Savaş bakanı, akıl düzeyi oldukça düşük General Mercier de vardır işin içinde; kurmay başkanı, kendini kilise tutkusuna bırakmış görünen General Boisdeffre de vardır; kurmay başkanı yardımcısı, vicdanı pek çok şeyle bağdaşabilmiş olan General Gonse da vardır. Ama, işin özüne bakılırsa, başlangıçta yalnızca Binbaşı Du Paty de Clam vardır, ötekilerin hepsini o yönlendirir, hipnotizmayla uyutur onları, çünkü spiritizmayla, gizlilikle uğraşır, ruhlarla konuşur. Zavallı Dreyfus'e uyguladığı deneylere, onu düşürmek istediği tuzaklara, çılgınca soruşturmalara, canavarca düşleymelere, bütün bir işkence çılgınlığına hiçbir zaman inanılmayacaktır.

Evet! Bu ilk olay, gerçek ayrıntılarıyla bilenler için, bir karabasandır! Binbaşı Du Paty de Clam, Dreyfus'ü tutuklar, hücreye kapatır. Madam Dreyfus'e koşar, onu korkutur, konuşacak olursa, kocasının mahvolacağını söyler ona. Bu sırada, zavallı adam saçını başını yolmakta, suçsuzluğunu haykırmaktadır. Soruşturma işte bu biçimde, bir XV. yüzyıl güncesinde olduğu gibi, gizem içinde, yabancı çıkış yolları karıştırılarak yapılmıştır. Bütün bunlar da tek ve çocuksu bir suç kanıtına, düşmana verildiği söylenen şu ünlü sırların hemen hepsi de değersiz olduğundan, yalnızca bayağı bir ihanet değil, aynı zamanda sahteciliklerin en yüzsüzü olan bu saçma bordroya dayandırılmıştır. Bunda ısrar ediyorsam, ileride gerçek cinayetini, Fransa'yı hasta eden tüyler ürpertici adaletsizliğin çıkacağı yumurta burada olduğu içindir. Hukuk yanlışlığının nasıl olanaklı olabildiğine, Binbaşı Du Paty de Clam'ın çevirdiği dolaplardan nasıl doğabildiğine, General Mercier'nin, General Boisdeffre ve General Gonse'un

buna nasıl aldandıklarına, yavaş yavaş sorumluluklarını nasıl bu yanlışla bağladıklarına, daha sonra da bunu tartışmayı bile gerektirmeyen, kutsal bir gerçek olarak benimsetmek zorunda olduklarına nasıl inandıklarına parmağınızla dokunmanızı sağlamak isterdim. Başlangıçta, tek kusurları savsaklama ve kafasızlıktır. Olsa olsa, ortamın dinsel tutkularına ve birlik ruhunun önyargılarına boyun eğdikleri sezilir. Saçmalığın yapılmasına ses çıkarmamışlardır.

Ama işte Dreyfus, Savaş Kurulu'nun önündedir. En sıkı kapalı oturum istenir. Bir hain, Alman imparatorunu Notre-Dame'a kadar götürmek üzere sınırı düşmana açmış olsaydı, bu denli sıkı sessizlik ve gizlilik önlemleri alınmazdı. Ulus şaşkına döndü, insanlar birbirlerine fısıltıyla korkunç olaylar, Tarih'i öfkeye boğan korkunç ihanetler anlatıyor ve elbette, ulus başını eğiyor. Yeterince ağır ceza yoktur, o da kitlesel yozlaşmaya katılacak, suçlunun alçaklık kayasının üstünde kalmasını, pişmanlığın içini kemirip durmasını isteyecektir. Bu gizli oturumun arkasına özenle gömülmek zorunda kalınan bu söylenmesi olanaksız, bu Avrupa'yı alevler içinde bırakabilecek ölçüde tehlikeli şeyler doğru mudur gerçekten? Hayır! Binbaşı Du Paty de Clam'ın romansı ve çılginca düşlemlerinden başka bir şey olmamıştır bütün bunların gerisinde. Bütün bunlar, yalnızca tefrika romanların en tuhafını gizlemek için yapılmıştır. Bunu anlamak için Savaş Kurulu önünde okunan suçlama belgesini dikkatle okumak yeterlidir.

Ah! Bu suçlama belgesinin hiçliği! Bir insanın bu suçlamaya dayanılarak cezalandırılabilmesi bir haksızlık mucizesidir. Dürüst insanları bunu okumaya çağırıyorum, bakalım orada, Şeytan Adası'nda çekilen ölçsüz

19. yüzyılın sonlarına doğru Fransa'da, Yahudi bir subayın, Yüzbaşı Alfred Dreyfus'ün haksız yere casuslukla suçlanmasıyla patlak veren Dreyfus Davası, yalnızca bir hukuk ve ayrımcılık skandalı değil, aynı zamanda başta ordu ve yargı olmak üzere ülkenin tüm kurumlarını temelinden sarsan toplumsal bir olaydır. Dava tam on iki yıl sonra Dreyfus'ün aklanmasıyla sonuçlansa da, III. Cumhuriyet ve çağdaş Fransa'nın tarihinde önemli bir dönüm noktası oldu. Bu dava çevresinde gelişen çalkantıların keskinleştirdiği güç dağılımı, kilise ve devlet işlerinin ayrılması gibi sarsıcı önlemlerin alınmasına, milliyetçilerle antimilitaristler arasında uzun süreli bir çatışmanın doğmasına yol açtı.

Büyük romancı Émile Zola, 13 Ocak 1898 günü *L'Aurore* gazetesinde yayımladığı, Fransız Genelkurmay'ına yönelik "Suçluyorum" başlıklı açık mektubuyla, Dreyfus'e yapılan haksızlığın karşısına dikilen Fransız aydınlarının sözcüsü oldu. Ancak bu kez kendisi iftira etmekle suçlanarak yargılandı.

Artık bir klasik niteliği kazanan ve onurlu aydın başkaldırısının görkemli bir örneği olan *Suçluyorum*'u, Tahsin Yücel'in çevirisi ve ön-sözüyle sunuyoruz.

#kısaklasikler #fransızklasikleri #yahudikarşıtlığı #ayrımcılık #dreyfusdavası
#aydınlarbilirdirisi #mahkeme #adalet

Kıyık Alıştırmayıcı: Bengisu Bilekli

 can

 canyayinlari.com | f | | X canyayinlari

düşünce

ISSN 978-975-07-4909-4

9 789750 749094